

Referanser:

Arkivsak: 25/02194-3

Høring - Liturgiske ordninger etter gudstjenestereformen

Sammendrag

I forlengelsen av gudstjenestereformen i Den norske kirke skal det gjøres vedtak om de liturgiske ordningene i punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1992). Kirkerådet og Bispemøtet har gjort vedtak om liturgisak for dette, samt ordningen for Konfirmantjubileum og Omsorg for døende.

Denne saken presenterer bakgrunnen for at de liturgiske ordningene skal vurderes og mulige måter å vurdere ordningene på, før ordningene gjennomgås systematisk. Til slutt i saken anbefales det å sende to punkter på høring sammen med høringen av vigslingsliturgi. De to punktene beskriver hvilke liturgiske ordninger som foreslås tatt ut av bruk og hvilke liturgiske ordninger som foreslås videreført.

Forslag til vedtak

Kirkerådet sender følgende forslag på høring:

1. I forlengelsen av gudstjenestereformen i Den norske kirke anbefaler Kirkerådet at følgende liturgiske ordninger i punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke utgår:
 - Adventstiden
 - Julenatt
 - Nyttårsaften
 - Fastegudstjeneste
 - Påskedag
 - Pinseaften
 - 1. mai
 - 17. mai

- Sankthans (Jonsok)
 - Olavsdagen (Olsok)
 - Høsttakkefest
 - Forbønngudstjeneste
 - Vandregudstjeneste
 - Temagudstjeneste
 - Musikk gudstjeneste m.m.
 - Konfirmantjubileum
2. Samtidig anbefaler Kirkerådet at følgende liturgiske ordninger i punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke videreføres som liturgiske ordninger:
- Skolegudstjeneste
 - Julaften
 - Skriftemålgudstjeneste
 - Enkeltskrifte
 - Tidebønner: Morgensang, Aftensang, Kveldsbønn
 - Omsorg for døende
 - Sørgegudstjeneste

Saksorientering

Bakgrunn

Alminnelige bestemmelser for Ordning for hovedgudstjenesten fastslår i punkt 78 at punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke (Verbum 1992) på sikt skal erstattes. Gudstjenestebokens punkt III har overskriften «Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret», og gudstjenestebokens punkt IV har overskriften «Andre gudstjenester uavhengig av kirkeåret». De alminnelige bestemmelsene sier også at Kirkemøtet fastsetter nærmere regler om disse aktuelle punktene (III og IV).

Kirkerådet og Bispemøtet vedtok i 2025 liturgisak for de av gudstjenestene i Gudstjenestebokens punkt III og IV som ikke har fått nye vedtak, samt ordningene for Konfirmantjubileum og Omsorg for døende (KR 13/25, BM 21/25). Både Kirkerådet og Bispemøtet har i sine vedtak anbefalt at disse ordningene får status som ressursmaterieell.

Liturgisaken følger kapittel to i Regler for saksbehandling i liturgisaker.

Nemnd for gudstjenesteliv har gått igjennom de aktuelle ordningene og uttalt seg om dem (NFG 22/25), før Bispemøtet behandlet saken (20/25). Kirkerådet får nå saken til behandling med forslag om å sende på høring.

Oversikt over ordningene saken omfatter

Ordningene som er omfattet av denne saken ligger på kirken.no/liturgi og er oppdatert med ny ordlyd i Gloria, trosbekjennelsen (nynorsk), Fadervår og Bibel 2024. De aktuelle ordningene er:

Gudstjenestebokens punkt III Andre gudstjenester bestemt av kirkeåret¹:

- [Adventstiden](#)
- [Julaften](#)
- [Julenatt](#)
- [Nyttårsaften](#)
- [Fastegudstjeneste](#)
- [Påskedag](#)
- [Pinseaften](#)
- [1. mai](#)
- [17. mai](#)
- [Sankthans \(Jonsok\)](#)
- [Olavsdagen \(Olsok\)](#)
- [Høsttakkefest](#)

Gudstjenestebokens punkt IV Andre gudstjenester uavhengig av kirkeåret:

- [Skriftemålgudstjeneste](#)
- [Forbønngudstjeneste](#)
- [Nattverdgdustjeneste utenom høymessen](#)
- [Morgensang](#)
- [Aftensang](#)
- [Kveldsbønn](#)
- [Skolegudstjeneste](#)
- [Vandregudstjeneste](#)
- [Temagudstjeneste](#)
- [Musikkgudstjeneste m.m.](#)

Fra Kirkelige handlinger punkt III Konfirmasjon

- [Konfirmantjubileum](#)

Fra Kirkelige handlinger punkt VI Tjeneste på institusjon og hjem

- [Omsorg for døende](#)

To andre ordninger er også aktualisert i arbeidet med denne saken det er:

- [Ordning for Sørgegudstjeneste](#) vedtatt av Kirkemøtet i 1991. Nemnda kan vurdere om denne ordningen inngår i denne saken.
- [Ordning for enkeltskriftemål](#)

¹ Ordningene for skjærtorsdag, langfredag og påskenenatt inngår ikke i oversikten fordi disse ordningene fikk nye vedtak i Kirkemøtet 2022 (KM 5/22).

Ressursmaterieell, ut av bruk eller videreføring

Som nevnt tidligere anbefaler igangsettingsvedtaket at ordningene i gudstjenestebokens punkt III og IV får status som ressursmaterieell. Som ressursmaterieell vil ordningene være tilgjengelig på Ressursbanken og merkes som ressurser. Ordningen vil ikke være bindende for gudstjenestefeiring ved de ulike dagene eller situasjonene, men kan være en inspirasjon til lokalt arbeid.

Det er tidligere ikke tradisjon for å ha utdaterte ordninger tilgjengelig som ressursmaterieell. I sin gjennomgang av ordningene anbefaler Bispemøtet at de ordningene som ikke lenger skal gjelde for kirken, tas ut av bruk (BM 20/25). Ordningene vil fortsatt være tilgjengelig i eldre bøker for de som ønsker å finne frem til historiske ordninger.

Etter at Nemnd for gudstjenesteliv og Bispemøtet har gjennomgått ordningene, foreslås det derfor å videreføre noen ordninger mens de øvrige ordningene tas ut av bruk. De ordningene som videreføres kan revideres på sikt.

I det følgende gis nærmere redegjørelse for de enkelte ordningene og om de anbefales tatt ut av bruk eller videreført.

Ordningene

Ordninger som består av rubrikker

Flertallet av ordningene som denne saken omfatter, består av en eller flere rubrikker som sier noe om mulig innretting på gudstjenesten.

Dette gjelder ordningene for følgende gudstjenester:

- Adventstiden
- Nyttårsaften
- Fastegudstjeneste
- Påskedag
- Pinseaften
- 1. mai
- 17. mai
- Sankthans (Jonsok)
- Olavsdagen (Olsok)
- Høsttakkefest
- Skolegudstjeneste
- Vandregudstjeneste
- Temagudstjeneste
- Musikk gudstjeneste m.m.
- Konfirmantjubiläum

Denne første gruppen av ordninger består altså kun av rubrikker. Rubrikkene angir noe om valg i gudstjenesten. De fleste av rubrikkene i disse ordningene gjengir valgfrie alternativer eller anbefalinger.

Anbefaling

Av disse ordningene foreslås det kun å videreføre ordningen for skolegudstjeneste. Dette er i tråd med Bispemøtets anbefaling. Kirkerådet opplever også henvendelser fra prester og undervisningsansatte som etterspør ordningen og anser det derfor som hensiktsmessig å viderefør den. De andre ordningene som er omtalt over, foreslås tatt ut av bruk.

Ordninger som er mer uttømmende

Et mindretall av ordningene i denne saken består av mer enn bare rubrikker. Omfanget av ordningene varierer, men de det er snakk om er:

- Julaften
- Julenatt (prefasjon)
- Skriftemålgudstjeneste
- Enkeltskrifte
- Forbønngudstjeneste
- Nattverdgdustjeneste utenom høymessen
- Morgensang
- Aftensang
- Kveldsbønn
- Omsorg for døende
- Sørgegudstjeneste

I det følgende presenteres disse ordningene mer ufullende, og det gis en vurdering og anbefaling av hver av ordningene.

Julaften

Beskrivelse av ordningen

Den første rubrikken i denne ordningen angir at gudstjenesten på julaften kan følge ordningen Familiiegudstjeneste eller egen ordning for dagen. Ordningen Familiiegudstjeneste er ikke lenger i bruk i Den norske kirke i og med innføringen av Ordning for Hovedgudstjenesten (2011/2019).

Den andre rubrikken og liturgien som følger, forholder seg ikke til ordningen for hovedgudstjeneste (jf. kollektbønn og plasseringen av trosbekjennelsen) og språket i eksempl på forbønn er ikke oppdatert.

I forbindelse med den nye ordningen for hovedgudstjenesten ble det også skrevet en ny Dagens bønn til julaften (KM 11/14).

Ordningen slik den er presentert på kirken.no/liturgi er ellers oppdatert med ny ordlyd i Gloria, trosbekjennelsen (nynorsk) og Fadervår.

Vurdering

Ordningen for julaften er en fleksibel ordning som viser at gudstjenesten julaften kan feires ganske annerledes enn menighetens hovedgudstjeneste. Likevel er det flere ting i ordningen som tydelig er utdatert.

I praksis gir Ordning for hovedgudstjenesten, sammen med Dagens bønn og tekstrekkene mulighet til å tilpasse gudstjenesten julaften.

Anbefaling

Bispemøtet mener at ordningen bør videreføres. Sekretariatet støtter denne anbefalingen.

Ved en senere anledning kan det vurderes om det skal igangsettes en liturgisak etter kapittel tre for å lage en ny ordning for julaften, eller om Nemnd for gudstjenesteliv skal utarbeide ressursmaterieell som angir mer om hvordan gudstjenesten slik den nå står skal feires.

Julenatt

Beskrivelse av ordningen

Ordningen for julenatt består av en rubrikk som anbefaler fullstendig Gloria og en prefasjon. Prefasjonen er nesten identisk med prefasjonen som på dette tidspunktet gjaldt for tiden fra juledag til og med søndag før faste. Forskjellen er:

Julenatt: «... han som **i denne hellige natt** ble menneske ...»
Fra juledag av: «... han som **for vår skyld** ble menneske ...»

I forbindelse med den nye ordningen for hovedgudstjenesten ble prefasjonen som tidligere gjaldt fra juledag av bestemt til å gjelde for «Jul og Maria budskapsdag» (KM 5/19).

Vurdering

Ordningen for julenatt er en helt minimalistisk ordning. Det kan diskuteres om prefasjonen for dagen allerede er erstattet ved den nye gudstjenesteordningen. Anbefalingen om fullstendig Gloria er allerede valgfri.

Anbefaling

Verken Nemnd for gudstjenesteliv eller Bispemøtet ser noen grunn til å videre ordningen. Sekretariatet støtter å ta ordningen ut av bruk.

Skriftemålgudstjeneste

Beskrivelse av ordningen

Denne gudstjenesteordningen er en helhetlig ordning. Skriftemålgudstjenesten kan også kombineres med andre ordninger. I slike tilfeller anbefaler rubrikkene at de fire leddene inngangssalme, inngangshilsen, ordet om binde- og løse-makten, samt syndstilgivelse/absolusjon tas med.

Vurdering

Ordningen med skriftemål har langt tradisjon. Selv om skrifte ikke er et sakrament i den lutherske tradisjonen, har det likevel hatt en fremtredende posisjon i luthersk teologi og liturgisk praksis. I deler av Den norske kirke har skriftemålgudstjeneste stått sterkt i generasjoner, og feires fortsatt jevnlig. Dette gjelder særlig i nordlige deler av landet. De senere årene er skriftemålet også aktualisert i andre deler av kirken som ikke før har praktisert dette like mye, jamfør seminar på Teologidagene i 2024 og diskusjoner omkring utarbeidelsen av Ordning for askeonsdag.

Nemnd for gudstjenesteliv har diskutert skriftemålgudstjenesten. Nemnda mener at det kunne vært fint å jobbe mer med ordningen slik at flere kan få glede av en oppdatert liturgi. Kirken ville slik fått mulighet til å arbeide med språk og teologi omkring skrifte. Samtidig har nemnda presisert at flere av de som benytter dagens ordning kan ønske å fortsette ~~med ordningen~~ med ordningen slik den nå er, og at ordningen for skriftemålgudstjeneste er ganske fleksibel. (NFG 15/24)

Anbefaling

Både Nemnd for gudstjenesteliv og Bispemøtet mener at ordningen for skriftemålgudstjenestenes bør videreføres. Sekretariatet støtter anbefalingen. Ordningen kan eventuelt revideres på sikt.

Enkeltskrifte

Beskrivelse av ordningen

Denne ordningen er publisert både i Gudstjenebokens del II, Kirkelige handlinger og den finnes i en litt annen versjon i Bønneboken godkjent av Kirkerådet som liturgisk forsøkssak (KR 29/02) og utgitt på Verbum i 2002 (s 232-234). En annen, litt annerledes versjon igjen, er trykket som en del av tillegget i Norsk salmebok 2013 (s 1316-1317).

Skriftet består av en innledning, syndsbekjennelse, ordet om binde- og løse-makten, syndstilgivelse/absolusjon, Fadervår og velsignelse.

Vurdering

Ordningen for enkeltskriftemål finnes allerede i ulike versjoner og kan derfor gi inntrykk av å allerede ha status som ressursmaterie. Dette gjelder særlig forholdet mellom versjonene i Bønneboken, vedtatt av Kirkerådet i 2002 og versjonen i Norsk Salmebok fra 2013. Det kan være et poeng å tydeliggjøre hvilken versjon som skal gjelde for vår kirke.

Anbefaling

Nemnd for gudstjenesteliv anbefaler at også ordningene for enkeltskrifte opprettholdes nå, men gjennomgås på sikt. Bispemøtet vil også videreføre ordningen, og sekretariatet stiller seg bak dette. Det anbefales at den nyeste ordningen er den som publiseres på kirken.no/liturgi.

Forbønns-gudstjeneste

Beskrivelse av ordningen

Ordningen for forbønns-gudstjeneste følger Den norske kirkes gudstjenesteordning slik den var før Ordning for hovedgudstjenesten, men med en utvidet forbønnsdel.

Vurdering

Denne ordningen forholder seg til utdaterte liturgier og alternativene til forbønner er ivare tatt i dagens Ordning for hovedgudstjeneste.

Anbefaling

Verken Nemnd for gudstjenesteliv eller Bispemøtet ser noen grunn til å videreføre ordningen. Sekretariatet støtter å ta ordningen ut av bruk.

Nattverd-gudstjeneste utenom høymessen

Beskrivelse av ordningen

Denne ordningen er et oppsett over en enkel gudstjeneste etter Den norske kirkes gudstjenesteordning slik den var før Ordning for hovedgudstjenesten, men med tre ulike nattverdbønner (alternativ I, II.1 og II.2).

Formelt sett er det disse nattverdbønnene som i dag formelt gjelder for nattverdfeiring i Den norske kirke utenom hovedgudstjenesten.

Vurdering

I Ordning for hovedgudstjenesten er antallet mulige nattverdbønner økt betraktelig fra Gudstjenestebokens alternativer. Nattverdbønn G er hentet fra denne liturgien (Alternativ II.1). Kirkerådet behandler i inneværende møte en liturgisak med nye nattverdbønn til bruk utenom hovedgudstjenesten. Den nye nattverdbønnen vil, sammen med de ulike nattverdbønnene i hovedgudstjenesten, erstatte behovet dagens ordning dekker.

Anbefaling

Fordi denne ordningen i praksis blir erstattet, mener Nemnd for gudstjenesteliv at den bør utgå. Bispemøtet «*anbefaler at Nattverd-gudstjeneste utenom høymessen utgår som liturgisk ordning når nye nattverdbønner utenfor hovedgudstjenesten er vedtatt*» (BM 29/25, punkt 2) Sekretariatet stiller seg bak disse vurderingene.

Tidebønner: Morgensang, aftensang og kveldsbønn

Beskrivelse av ordningene

Tidebønnene for morgensang, aftensang og kveldsbønn er publisert på kirken.no/liturgi i sin vedtatte form fra Gudstjeneboken fra 1992.

Bønnene finnes også i en litt annen versjon i Bønneboken godkjent av Kirkerådet som liturgisk forsøkssak (KR 29/02) og utgitt på Verbum i 2002 (s 188-202). En annen, litt annerledes versjon igjen, er trykket som en del av tillegget i Norsk salmebok 2013 (s 1295-1305).

Vurdering

Tidebønnene foreligger i ulike versjoner og kan derfor gi inntrykk av å allerede ha status som ressursmaterie. Dette gjelder særlig forholdet mellom versjonene i Bønneboken, vedtatt av Kirkerådet i 2002, og versjonen i Norsk Salmebok fra 2013.

Flere av medlemmene i Nemnd for gudstjenesteliv kunne ønske at tidebønns materialet var mer omfattende. Dette arbeidet har vært initiert tidligere. Slik situasjonen nå er, er det flere ulike og tidebønnsressurser. Det ville være et stort arbeid å også lage en mer omfattende ordning for Den norske kirke, f.eks. med Bibelske salmer.

Anbefaling

Nemnd for gudstjenesteliv anbefaler at ordningene opprettholdes nå, men kan gjennomgå på sikt. Bispemøtet vil også videreføre tidebønnene. Sekretariatet stiller seg bak dette og anbefaler at den nyeste versjonen er den som publiseres på kirken.no/liturgi.

Omsorg for døende

Beskrivelse av ordningen

Ordningen med omsorg for døende presiserer i første rubrikk at det «er ingen «ordning», men forskjellige ledd og momenter plassert etter hverandre i en viss saklig-kronologisk rekkefølge».

Liturgien er i bruk i flere sammenhenger og ble aktualisert av blant annet Tinn kirkelige fellesråd i 2022. Initiativtakerne i Tinn utarbeidet ressursmaterieell omkring liturgien. Dette ressursmateriellet er tilgjengelig både på kirkens nettside og på Ressursbanken. På kirkens nettside er informasjonen rettet mot [de som henvender seg til kirken](#), mens informasjonen på Ressursbanken retter seg mot [ansatte og frivillige](#).

Vurdering

Denne liturgien er som nevnt i bruk i dag, og Nemnd for gudstjenesteliv erfarer at dette er en viktig ordning for mange.

Den innledende rubrikken er som nevnt tydelig på at dette ikke skal forstås som en fastlagt ordning. Rubrikken kan leses som at den gjenspeiler det som etter dagens regler ville bli omtalt som ressursmaterieell. Det kan også leses som en ordning med svært stor valgfrihet og fleksibilitet.

Anbefaling

Både Nemnd for gudstjenesteliv og Bispemøtet vil videreføre ordningen, og sekretariatet støtter dette.

Sørgegudstjeneste

Beskrivelse av ordningen

Ordningen for sørgegudstjeneste ble vedtatt av Kirkemøtet i 1991 som et tillegg til Gudstjenestebok for Den norske kirke. Ordningens første rubrikk tydeliggjør at ordningen «skal primært være til bruk ved katastrofer og store ulykker med tap av menneskelig». Rubrikkens punkt to angir at denne gudstjenesteordningen er veiledende og at «Hvilke ledd som skal brukes, avpasses etter anledning. Bønnene kan utformes med henblikk på den gitte situasjonen». Ordningen inneholder blant annet klagebønn, navneopplesning og lystenning.

Vurdering

Sørgegudstjenester blir avholdt i kirker rundt omkring i landet når det skjer alvorlige hendelser. Hendelsene kan være både av nasjonal, regional eller lokal karakter. Det er uvisst i hvilken grad ordningen for sørgegudstjeneste følges nøye, men det er ikke uvanlig med klagebønn, opplesing av navn og lystenning. I de senere årene er også flere sørgegudstjenester blitt overført av NRK (f.eks. etter jordskredet i Gjerdrum).

I krisesituasjoner kan det være viktig å ha noe utarbeidet materiale å støtte seg mot. Ordningen for sørgegudstjeneste ser ut til å ha fungert på denne måten frem til nå, og det kan være behov for en slik ordning også fremover.

Ordningen har karakter av å være fleksibel jf. ordningens andre rubrikk. Nemnd for gudstjenesteliv ser behov for å oppdatere ordningen. Flexibilitet vil være en vesentlig forutsetning ved en eventuell revisjon av ordningen.

Anbefaling

Nemnd for gudstjenesteliv anbefaler å opprettholde sørgegudstjenesten. Bispemøtet vil også videreføre ordningen. Sekretariatet støtter denne anbefalingen.

Ordningen kan eventuelt revideres senere etter kapittel tre i Regler for saksbehandling i liturgisaker. Dette kan bli aktuelt i forlengelsen av den pågående revideringen av gravferdsliturgien.

Høring og videre saksbehandling

På bakgrunn av det utredningsarbeidet som Nemnd for gudstjenesteliv har gjort, og på bakgrunn av Bispemøtets behandling av de overnevnte ordningene, anbefales å sende følgende forslag på høring:

1. I forlengelsen av gudstjenestereformen i Den norske kirke, anbefaler Kirkerådet at følgende liturgiske ordninger i punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke utgår:
 - Adventstiden
 - Julenatt
 - Nyttårsaften
 - Fastegudstjeneste
 - Påskedag
 - Pinseaften
 - 1. mai
 - 17. mai
 - Sankthans (Jonsok)
 - Olavsdagen (Olsok)
 - Høsttakkefest
 - Forbønngudstjeneste
 - Vandregudstjeneste
 - Temagudstjeneste
 - Musikkudstjeneste m.m.

- Konfirmantjubileum
2. Samtidig anbefaler Kirkerådet at følgende liturgiske ordninger i punkt III og IV i Gudstjenestebok for Den norske kirke videreføres som liturgiske ordninger:
- Skolegudstjeneste
 - Julaften
 - Skriftemålgudstjeneste
 - Enkeltskrifte
 - Tidebønner: Morgensang, Aftensang, Kveldsbønn
 - Omsorg for døende
 - Sørgegudstjeneste

Ordningen Nattverdgdustjeneste utenom høymessen erstattes av vedtak om Nattverdbønn utenfor hovedgudstjenesten som behandles i innværende møte.

Økonomiske/administrative konsekvenser

På den ene siden åpner Regler for saksbehandling i liturgisaker for at ordningene som er omtalt i Gudstjenestebokens del I punkt III og IV behandles etter kapittel tre. På den andre siden tilsier Punkt 78 i alminnelige bestemmelser at ordningene skal behandles i Kirkemøtet (kapittel to). At ordningene behandles i Kirkemøtet, er også i tråd med vedtakene om igangsetting i Kirkerådet og Bispemøtet.

Fordi saksbehandlingen er såpass omfattende, anbefales det at saken sendes på høring samtidig som Vigslingsliturgi. En slik behandling vil gjøre de økonomiske og administrative kostnadene så lave som mulig.

Dersom det opprettes liturgisak etter kapittel tre for enkelte av ordningene, vil dette kreve både økonomiske og administrative ressurser. Det anbefales å avvente slike liturgisaker til denne saken er ferdigbehandlet.